

Бојан КУЗМАНОВИЋ*

Проф. др Срђан БЛАГОЈЕВИЋ**

Војна академија, Универзитет одбране, МОРС

ДОИ: 10.5937/bezbednost2103097K

УДК: 323.26(410.7)

Прегледни научни рад

Примљен: 14. 12. 2020. године

Ревизија: 8. 11. 2021. године

Датум прихватања: 1. 12. 2021. године

Значај политичке димензије оружане побуне на примеру Северне Ирске

Апстракт: Као највећа колонијална сила, Велика Британија се током периода деколонизације Азије и Африке суочила са већом побуњеничком активношћу него било која друга западна сила. Најзапаженији је био њен успех у борби против побуњеника у Малезији. Међутим, стечена искуства нису била довољна да осигурају успех у супротстављању политичком насиљу на унутрашњем плану – колонизација, економско искоришћавање и примена силе против аутохтоног католичког становништва узроковали су политичко окупљање Ираца око идеје једнакости међу грађанима. Чак ни након губитка дела територије (формирања Републике Ирске) 1921. године, влада у Лондону није променила политику према католичком становништву, већ је наставила са наметањем протестантизма и политичким насиљем према делу својих грађана, што је довело до заоштравања унутрашњих односа међу друштвеним групама. „Невоље“ које су задесиле државу у периоду од 1968. године до 1998. године биле су неизбежне. Побуњеници су одлучили да политику воде другим средствима.

Предмет овог рада је разматрање политичке димензије оружане побуне, као специфичне друштвене и политичке појаве, на примеру Северне Ирске. У раду је извршена структурално-функ-

* bojank.kuzma@gmail.com - студент докторских студија на Војној академији Универзитета одбране, Београд

** Ванредни професор, на Војној академији, Универзитета одбране, Београд

ционална анализа битних чинилаца оружане побуне у Северној Ирској и систематизована су доступна сазнања о друштвено-политичким условима који су допринели настанку и развоју побуне, као и последицама које је тај случај оставио на праксу решавања оваквих и сличних конфликта.

Кључне речи: политика, побуна, оружана побуна, противпобуњеништво.

Увод

Обухват синтагме „политичка димензија“ веома је широк, пре свега због раширености, практичности, еластичности и дијалектичности појма политике. За потребе овог рада користићемо дефиницију професора Јована Мирића, који политику одређује као „институционалну друштвену моћ посредовања међу интересима, али и као борбу да се таква моћ задобије, или да се на њу делује“ (Милосављевић, Радосављевић, 2000: 23). Та дефиниција обухвата оба основна и за наше истраживање значајна елемента појма политике – пре свега њен статички део, у којем се препознају систем и поредак, али и њен (за наше истраживање битнији) динамички део, у којем се политика посматра као процес, активност, утицај, власт и борба за расподелу моћи. С обзиром да је у пракси тешко наћи решење које у потпуности задовољава све стране, политика је у суштини ривалитет, па потенцијалних решења за неки проблем може бити онолико колико има појединаца у друштву. Према томе, политика је нужно везана за конфликте, али без ње није могуће разрешити друштвене противуречности и сукобе. Ако не постоји воља за компромис, људи при решавању проблема (у спровођењу политике), на свим нивоима од личног до системског (државног и међудржавног), неретко прибегавају насиљу, које у овом случају оправдано заслужује епитет „политичко“.

У истраживачком дискурсу политичко насиље дефинисано је као претња или наношење физичке штете људима ради достизања политичког циља (Schwarzmantel, 2011: 13–14; Матић, 2016: 250). У ширем друштвено-социолошком смислу, насиље представља употребу силе да би се изнудило одређено понашање људи противно њиховој вољи, односно одређен резултат (Бериша, 2013: 165). Дакле, насиље представља друштвену делатност, а сила је средство (Симеуновић, 1989: 37) којим се постиже остваривање циљева.

Иако су ирски побуњеници прихватили насиље као средство за постизање својих циљева, након више неуспешних оружаных побуна против централне власти схватили су да борба оружјем није довољна. Удружени у политичку организацију Шин фејн (ир. *Sinn Fein* – ми сами), успели су да одреде која је то опасност против које се боре, шта је референтни објекат безбедности, ко штити безбедност и, што је најважније, која су то средства односно мере којима се она штити (Ејдус, 2017: 30). Потоња мобилизација снага на политичком нивоу и проширивање и продубљивање поља сукоба довели су до одређених позитивних ефеката, посебно за становништво у Северној Ирској, које је поднело највећи терет током тридесетогодишње ескалације сукоба (оружане побуне) у 20. веку. Због тога у политичком дискурсу већине становника Ирске реч *самосталност* заузима посебно, можда чак и централно место. Они који одлучују о политичким питањима становника католичке вероисповести Републике Ирске и Северне Ирске, самосталност изједначају са егзистенцијом, безбедношћу и слободом. Разлог за такво, идентитетско, одређење једног народа јесу супротстављени национални и верски интереси и незаборављена искуства у вишевековној борби против наметнуте власти Уједињеног Краљевства.

Ради систематског научног проучавања политичког доприноса побуњеничкој и противпобуњеничкој борби током решавања ирског питања у Уједињеном Краљевству Велике Британије и Северне Ирске, искоришћен је Милосављевићев модел истраживања политичких појава (Милосављевић, 1980: 49 и Милосављевић, Радосављевић 2000: 77). Тај модел обухвата шест битних чинилаца сваке друштвене појаве (услове, субјекте, мотиве, делатности, методе и ефекте). Циљ овог рада је и систематизација постојећих сазнања о политичкој димензији оружане побуне у Северној Ирској. Радови о тој оружаној побуни нису малобројни, али налази истраживача умногоме зависе од времена и места (региона, државе) у којем су стварани, као и од теоријског али и идеолошког опредељења истраживача (Pringle, 1997: 287). Због тога у приступима аутора често мањка објективности, непристрасности и међусобне сагласности, јер су закључци и ставови формиран под снажним утицајем парадигми окружења, владајућих идеологија, опозиционих тежњи, сопствених интереса и интереса друштвених, религиозних и политичких групација којима аутори припадају.

Развој оружане побуне у Северној Ирској

Ирска је острво у северном Атлантику, западно од Велике Британије, површине од око осамдесет четири хиљаде квадратних километара. Треће је по величини острво у Европи. Аутохтоно становништво је примило хришћанство у 5. веку, али су након освајања започетог у 12. веку, а завршеног четири века касније, Британци као нови владари отпочели са спровођењем политике протестантског успона (McGarry, 2002: 451). Због тога аутохтоно становништво никада није потпуно прихватило британске власти, а колонијални однос британских монарха само је продубио постојећу поделу између друштвених група, тј. између католичког и протестантског становништва Ирске. Политичка неједнакост (пре свега), која је произилазила из колонијалног односа ова два субјекта, условила је развој сукоба који је током времена мењао форму, али који латентно траје и данас.

Описани услови су додатно појачани непрекидном економском експлоатацијом и наметањем протестантизма из којег су произилазиле неједнаке животне шансе и разлике у друштвеном положају припадника наведених друштвених група. Просперитет, развој, остваривање интереса и развој културе били су резервисани за протестанте (Fay, et al., 1999: 97), док су католици постајали све сиромашнији и незадовољнији.

Током 17. века, прва мера коју је држава применила ради повећања броја лојалних грађана и ојачања централне власти била је колонизација. Како би се протестантски досељеници заштитили, 1691. године донесен је и низ закона којима су знатно ускраћене политичке и економске слободе католичком становништву у Ирској (Потпарих., et al., 2015: 31). Те мере су додатно подстакле аутохтоно становништво на побуну. Након низа мањих и неуспешних побуна, 1798. године подигнут је устанак. Устанак је угушен, а Британска влада га је искористила за доношење Закона о уједињењу из 1801. године (по угледу на Закон о унији између Енглеске и Шкотске из 1707. године) и проглашено је Уједињено краљевство Велике Британије и Ирске¹. Одговор народа на формално присвајање територије била је оружана побуна из 1803. године, која је такође угушена силом, а политички притисци и економско искоришћавање су настављени. Додатно, као последица колонијалног односа

¹ Које је са тим државним уређењем трајало до 1914. године.

и протеривања непослушних сељака, након низа неродних година и заразе кромпира (тада примарне прехранбене намирнице), број непослушних је смањен јер је више од пола милиона становника Ирске умрло, а два милиона се иселило у Америку.

Може се закључити да је општа ситуација у Ирској током 17, 18. и 19. века била веома лоша. Сиромаштво, непризнавање вере (протестанизам је био званична државна религија), дискриминација у запошљавању, образовању и условима становања, као и дугогодишње суспендовање основних политичких права (право гласа је, на пример, било повезано са поседом, чији су власници већином били Енглези), довели су до политичког буђења, а затим и до организовања Ираца крајем 19. и почетком 20. века. Различити покрети за потпуно независну Ирску сјединили су се 1905. године у организацију под називом Шин фејн (ир. *Sinn Fein* – ми сами), која је, предвођена Артуром Грифитом, одмах почела политичку борбу за изједначавање права католика и протестаната.

Иако је либерална влада премијера Херберта Аскинта 1912. године препознала политички моменат за деловање и могуће последице неделовања, а затим предложила и у парламенту Уједињеног Краљевства 1914. усвојила Закон о самоуправи Ирске, дугогодишње расправе и већање о усвајању закона довеле су до заоштравања унутрашњих напетости међу народом који се почео делити и организовати у наоружане групе. Протестантски алстерски добровољци, с једне стране, и католички ирски добровољци, с друге стране, почели су да се међусобно сукобљавају. Коначно, чланови Ирског републиканског братства и организације Шин фејн подигли су у Даблину 1916. године тзв. Ускршњи устанак.

Седма по реду побуна против британске окупације била је прва у којој су јавно изнети политички циљеви побуњеника: једнака права грађана, религијске и грађанске слободе за све и једнаке могућности за све грађане.² Ускршњи устанак је након шестодневног отпора угушен, учесници су сурово кажњени, а ирско питање је у други план потиснуо Први светски рат. Резултат гушења устанка силом било је додатно радикализовање бројних Ираца који су се окренули странци Шин фејн. На следећим британским парламентарним из-

² Ускршњи проглас Републике Ирске, објављен пре Ускршњег устанка, доступан је на: <https://www.independent.ie/irish-news/1916/the-rising-explained/the-proclamation-and-what-it-stands-for-34267711.html> <https://www.independent.ie/irish-news/1916/the-rising-explained/the-proclamation-and-what-it-stands-for-34267711.html>, доступан 26. 9. 2020.

борима, 1918. године, Шин фејн је освојио 70% свих ирских места у парламенту. Представници странке су се потом окупили у Даблину и 21. јануара 1919. године донели Декларацију о независности Ирске. Тај датум се званично узима за почетак оружане побуне против централне власти односно ирског рата за независност.

Сукоб присталица странке Шин фејн и њеног радикалног (војног) крила организованог у Ирску републиканску армију са британским властима имао је све одлике оружане побуне за ослобођење од колонијалних власти. Побуњеници су користили герилску тактику против представника власти (најчешће војске и полиције) у изолованим областима. Поред побуњеничких, јавиле су се и паравојне формације лојалне држави, и на обе стране било је ликвидација цивила, застрашивања, отмица и других облика насиља. Примирје је проглашено у јулу 1921. и након преговора, у децембру исте године, постигнут је компромисни Англо-ирски споразум, којим је Ирска подељена на независни јужни део (Ирску Слободну Државу) и Северну Ирску.

Северни део Ирске остао је под британском влашћу, са подељеним становништвом католичке и протестантске вероисповести (Drohan 2017: 152). Пошто ниједна страна није била задовољна споразумом, избио је кратак грађански рат на територији новоформиране ирске државе, а педесет година касније и сукоб протестаната и католика у Северној Ирској.

Сагледавајући општедруштвене, друштвено-економске и друштвено-политичке односе у Ирској, може се закључити да је вишевековни колонијални однос власти проузроковао раслојавање друштва и поделу на две друштвене групе. Ускраћивање права својине и онемогућавање учешћа католика у производњи добара, промету робе и расподелу добити, изазвали су незадовољство које је резултирало сиромаштвом, исељавањем становништва, политичким и оружаном организовањем и супротстављањем властима. У таквим условима, даље радикализовање политички већ опредељеног, подељеног и организованог становништва у годинама које следе било је очекивано.

Мотиви, као чиниоци који покрећу појединце или групе на деловање, играју велику улогу у обликовању интереса и циљева јер су засновани на потребама (физиолошке потребе, безбедност, развој и сл.). Након дугогодишње незадовољности потреба и дис-

криминације у политичкој, економској, образовној и културној сфери, као интерес око којег су се окупили грађани католичке вероисповести јавила су се једнака права свих грађана. Из формулисаног заједничког интереса израсли су јасни циљеви које је требало достићи, а који су се тицали религијских и грађанских слобода и једнаких могућности за све грађане.

Овако устројени мотиви, интереси и циљеви допринели су формирању и јачању базе побуњеника, што је шездесетих година прошлог века довело до појаве простих облика политичког насиља као што су претња силом, принуда, притисак, политичка убиства, атентати и диверзије. На те активности побуњеника, које су тестирале постојећи политички систем, држава није одговорила адекватно, те су се појавили и сложени облици политичког насиља (нереди и немири), који су затим довели до развоја оружане побуне. Немири који су у то време захватили Северну Ирску праћени су великим миграцијама – људи су се због застрашивања и физичких напада пресељавали у подручја са већинским становништвом сопственог верско-политичког опредељења. У наредним годинама описана сегрегација је довела до повећања броја етничких сукоба, политичких убистава и атентата. Догађања на острву тада нису привукла велику пажњу јер су се, након Другог светског рата, умножиле агресивне реакције власти на поступања грађана и повећао се број насилних реаговања друштвених група и унутардржавних конфликата уопште (Duru, Rustad, 2018).

Резултат социјалних сукоба током шездесетих година прошлог века није био задовољење потреба ни интереса (једнака права грађана), а још мање циљева (религијске и грађанске слободе и једнаке могућности за све грађане), већ оштрија подела грађана на „нас“ и „њих“, што је довело до још веће радикализације побуне. Подела је била тако јака да није било неопредељених. Такво стање се могло очекивати, пре свега због карактеристичног понашања појединаца у групи – јављају се солидарност, сарадња и подршка. То је посебно случај ако незадовољство или лоши услови дуго трају, јер се тада кохезивност групе повећава па појединци престају да размишљају као индивидуе и сопствене процене и вредности замењују групним, пре свега да не би били окарактерисани као нелојални. Последица такве хомогености довела је до радикализације циљева групе, који су седамдесетих година прошлог века претворени у сепаратистичке.

Променљивост интереса и циљева као једна од карактеристика побуњеништва пратила је и оружану побуну католика у Уједињеном Краљевству. Држава је пропустила прилику да уочи ту промену, иако су се циљеви јасно и јавно од политички уобичајених (једнака права грађана, религијске и грађанске слободе и једнаке могућности за све), кретали ка политички радикалним (отцепљењу дела територије), што је био јасан индикатор погоршања ситуације.

Почетна фаза развоја оружане побуне завршена је шездесетих година прошлога века. Друштво у Северној Ирској било је спремно за промене. Друштвено-политички услови, али и јасно формулисани мотиви, интереси и циљеви главних актера ојачали су базу побуњеника и омогућили њихово организовање у грађанска удружења. Удружења су омасовљена и успела су да прибаве спољну подршку, нарочито подршку респектабилне ирске дијаспоре. У мобилизацији средстава искористила су велику ирску дијаспору, па је дошло до повезивања са сличним организацијама у иностранству, као што је „Покрет за права грађана“ у Сједињеним Америчким Државама који је на сличан начин покушавао да се избори за грађанска права црнаца у Америци. Као сврсисходан метод политичког рада изабране су друштвене иницијативе, које су имале за циљ признавање основних грађанских слобода (слободу говора, право на информисање, и сл).

Карактеристике политичке борбе могу се описати кроз активности „Северноирске асоцијације за цивилна права“. То удружење грађана основано је 1967. године, а његови политички циљеви били су пре свега измена изборног система у делу који се односио на одређивање граница изборних јединица (енг. *Gerrymandering*). Наиме, границе општина су одређиване од избора до избора, у зависности од расподеле популације, како би се омогућило стварање протестантске изборне већине. Затим, инсистирали су на увођењу принципа „један човек један глас“, јер је глас власника фирми, већином протестаната, вредео више гласова (у зависности од величине фирме и пореза који је плаћао држави). Захтевали су и спречавање дискриминације при запошљавању у државним фирмама и додели јавних (државних) станова у закуп, као и распуштање специјалне протестантске резервне јединице полиције и укидање Закона о цивилним властима, који је донет у парламенту Северне Ирске још 1922. године.

Тај акт, који је ступио на снагу убрзо након отцепљења Републике Ирске и формирања Северне Ирске, давао је овлашћења властима Северне Ирске да предузимају „све потребне мере“ ради очувања

реда и мира у том делу Уједињеног Краљевства. Локалне власти су на основу тог акта и процене лојалистичких власти „законски“ примењивале мере као што су расељавање, увођење полицијског часа, забрана окупљања, забрана рада неподобних гласила и забрана формирања и рада појединих група грађана. У тако тешким условима политичке борбе чланови удружења грађана су мирним протестима, бојкотима, демонстрацијама и прогласима скретали пажњу власти на свој проблем. Ипак, до политичке сарадње са представницима власти није дошло, јер њихове политичке активности нису ушле у правцу компромиса, усаглашавања интереса и придобијања друге стране. Уместо тога су за методе политичке борбе изабрали принуду, вршење притиска и друге видове политичког насиља. Најчешћа мера власти је била интернација, тј. затварање политичких активиста без суђења и физичко одвајање друштвених група подизањем зидова између енклава. Те мере су додатно подстакле становништво, па су и они који у почетку нису излазили на протестне маршеве почели да учествују у све масовнијим демонстрацијама.

Активности на терену координирала је и усмеравала странка Шин фејн, као политичко крило националног покрета ирских републиканаца у Републици Ирској и Северној Ирској, и Ирска републиканска армија (ИРА), као његово војно крило. Међутим, како протести нису давали очекиване резултате, дошло је до поделе на „Званични Шин фејн“ и „Званичну ИРА“, с једне стране, који су заговарали наставак мирне борбе, и „Привремени Шин фејн“ и „Привремену ИРА“, који су заговарали екстремнији приступ. Тај догађај је означио прелазак побуњеништва из развојне у офанзивну фазу и политика се почела водити другим средствима. Привремена ИРА отпочела је са подметањем бомби и герилским нападима на представнике власти, полиције и војске, па је одговор протестаната, поред употребе војске и полиције, било и формирање добровољачких јединица грађана, међу којима се истичу Удружење за одбрану Алстера и Алстерске добровољачке снаге, које су спроводиле насиље (напади на католичка насеља, претње грађанима, неовлашћена хапшења) против католичке заједнице (Потпарић., et al., 2015: 31).

Сукоб је постао посебно интензиван 1972. године након тзв. Крваве недеље, када је британска армија отворила ватру на учеснике протестног марша у Лондондерију и тако убила 13 ненаоружаних протестаната (McCleery, 2016: 967). Иако је суспендована локална управа и успостављена директна управа из Лондона, која је траја-

ла више деценија, виновници овог инцидента никада нису кажњени (Beggan, 2009: 706). Инцидент је појачао сепаратистичка осећања, олакшао мобилизацију грађана у саставе Привремене ИРА и постао увод у серију терористичких напада (Saville, et al., 2015: 100). Католици су за остварење својих циљева изабрали тактику ескалације насиља и тероризам као средство. Исте године ИРА је извела терористичку акцију (Крвави петак), током које су експлодирале 22 бомбе широм Белфаста. Методе су биле банке, хотели, железничке станице, мостови, барови, јавне гараже аутобуски депои, раскрснице, а током нешто више од сат времена, колико је акција трајала, страдало је девет, а рањено више од 130 људи. Спирала насиља се више није могла зауставити. Уследила је војна кампања и репресивна реакција државе (Beggan, 2009: 722), што је за последицу имало интензивирање активности паравојних формација на обе стране.

Конфликт који је због тога уследио, и који је са мањим прекидима трајао три деценије, од 1968. до 1998, називан је оружаном побуном, сукобом ниског интензитета и герилским ратом, а познат је и под описним називом „Невоље“ (енг. *The Troubles*). Главни актери су биле паравојне организације побуњеника (Привремена ИРА, Ирска национална ослободилачка армија), с једне стране, и паравојне организације лојалиста, с друге стране (Алстерске добровољачке снаге, Алстерски одбрамбени савез), као и британска војска и полиција. Сукоб је проширен са простора Северне Ирске на територију Енглеске и Републике Ирске, где су у већим градовима припадници Ирске републиканске армије, с једне стране, и лојалистичке паравојне снаге протестаната, с друге стране, изводили терористичке нападе. У тридесетогодишњем сукобу је погинуло преко 3.600 људи, од чега је око половина бораца (снаге безбедности државе – 1.023, снаге паравојних организација – 440). Од цивилних жртава скоро две трећине су католици. Око 35.000 људи је расељено због застрашивања, а додатних 50.000 је повређено у сукобима (Goeke-Morey, et al, 2014: 285). Сукоб је завршен у априлу 1998. Споразумом из Белфаста (Споразум на Велики петак)³, а сматра се победом противпобуњеничких снага јер циљ побуњеника (сецесија дела територије Уједињеног Краљевства и стварање Уједињене Ирске) није постигнут.

3 https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IE%20GB_980410_Northern%20Ireland%20Agreement.pdf, доступан 26. 9. 2020.

Ефекти сукоба и модел политичког решења

Анализа побуњеништва у Северној Ирској потврђује значај политичког аспекта сукоба. Чињеница је да су се са оружаном побуном, као обликом политичког насиља, сусретале многе државе. Током свог друштвеног развоја, у већем или мањем обиму, искуства са оружаном побуном имале су и Русија, и Америка, али и Француска, Шпанија и Турска, као и многе друге државе, међу којима је и Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске. Велика Британија је педесетих година прошлог века постигла значајан успех у супротстављању оружаног побуну комуниста у Малезији (Amos et al., 2006: 155), што је посебно добро описано у књизи Сер Роберта Томпсона „Пораз комунистичког побуњеништва: Лекције из Малезије и Вијетнама“ (енг. *Defeating Communist Insurgency: Lessons from Malaya and Vietnam*). Борба се заснивала на офанзивној употреби оружаних снага, а цео случај је у западним земљама прихваћен као доктринарни образац за употребу државних снага у супротстављању оружаног побуну.

Међутим, у случају Северне Ирске, предност у ресурсима, сегрегација и интернација уз употребу оружаних снага, уништавање противничких ресурса и борбене операције војске против побуњеника нису давале резултат. Чињеница да је до исхода који задовољава обе стране дошло тек након значајнијих резултата на политичком плану потврђује нашу полазну претпоставку да сукоб не би могао бити окончан без проналажења обострано прихватљивог политичког решења. За решавање дугогодишњег сукоба у Северној Ирској кључни су били процеси политичког усаглашавања и трагања за адекватним моделом помирења, дипломатске активности и побољшање социоекономских услова. На тактичком (локалном) нивоу то су била улагања у образовање и запошљавање, побољшање животног стандарда и реформа локалних власти. Чињеница да проналажење политичког компромиса увек подразумева одустајање супротстављених страна од сопствених интереса и циљева, или неких њихових сегмената, говори да је постизање компромиса сложен политички и друштвени процес који захтева зрелост и адаптивност државе и друштва.

Значајна је била и примена тада новог принципа за решавање сложених, дубоких и тешких друштвених сукоба, који је назван „једнакост уважавања“ (енг. *Parity of esteem*). Применом тог принципа супротстављене стране се доводе у ситуацију да уместо су-

кобљавања уђу у процес управљања већим бројем мањих сукоба и расправа о мањим проблемима на основу узајамно праведног и правичног приступа и уважавања (Кутлешић, 2019: 11). Примена тог принципа је изузетно значајна јер је дуготрајне друштвене сукобе тешко решити једним преговорима и једним споразумом који би обухватио све проблеме и задовољио све стране. По окончању оружане побуне 1998. године, након Споразума из Белфаста, обе стране су се сматрале победницима, јер је политички договор био производ компромиса и уважавао је интересе и једне и друге стране. Тај споразум обухвата два још увек активна споразума. Један је склопљен између свих значајних партија у Северној Ирској, а други између Републике Ирске и Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске. Ти споразуми предвиђају забрану примене насиља, повлачење војних јединица са територије Северне Ирске, локалну владу која се заснива на подели власти између протестаната и католика, скраћивање затворских казни затвореницима осуђеним због конфликта, реформу полиције (успостављање цивилне контроле), разоружање и распуштање паравојних формација и признање права на самоопредељење (условно уз сагласност већине). Такође, Република Ирска мора из свог устава да избаци чланове који предвиђају уједињење са Северном Ирском, али има право да учествује у раду заједничких комисија парламента.

Коначно, пажњу привлачи и чињеница да, и поред великог броја жртава и дугог трајања, у оружани сукоб у Уједињеном Краљевству ни у једном моменту нису биле укључене Уједињене нације или нека друга глобална или регионална међународна организација. Иако је Република Ирска предлагала долазак међународних снага, Уједињено Краљевство је сукоб сматрало унутрашњим питањем и до ангажовања међународних снага није дошло.

Закључак

Пример активности католичких побуњеника и протестантских лојалиста у дугој половини двадесетог века потврђује либералан став да политичко и економско уређење може позитивно деловати на умањење напетости између друштвених група, али и реалистичко становиште да је целокупна област безбедности политичка, као и Галулину констатацију да је супротстављање оружаној

побуни осамдесет посто политичка борба, а само двадесет посто војничка борба (Галула, 1966: 63).

С аспекта побуњеника, из анализираног случаја се може закључити да су активности у политичкој димензији оружане побуне прво довеле до погоршања ситуације, а затим до успеха у постизању дела циљева. На то указује запажање да је политичко организовање грађана ради промене друштвених услова изазвало политичко насиље државе према грађанима, што је допринело развоју оружане побуне. Међутим, након упорне и истовремене вишедеценијске оружане и неоружане (политичке) борбе, резултат није изостао, јер политички споразум предвиђа локалну владу, признање права на самоопредељење, повлачење војних јединица, скраћивање затворских казни и право Републике Ирске (суседне државе) да учествује у раду заједничких комисија парламента.

С аспекта снага државе, из анализираног случаја се такође може закључити да су активности у политичкој димензији оружане побуне прво довеле до погоршања ситуације, а затим до успеха у постизању дела циљева. На то указује запажање да примена насиља од стране државе према једној друштвеној групи ради насилног потискивања или промене идентитета, као ни разни облици строге централизације власти, не доприносе стабилности на терену. Напротив, најчешће доприносе јачању осећања солидарности унутар угрожене друштвене групе, као и њеној сарадњи са другим угроженим друштвеним групама и међународним субјектима. Ако незадовољство или лоши економски услови дуго трају, хомогеност групе се повећава па појединци престају да размишљају као индивидуе и постају спремни да одустану од дела сопствених интереса и циљева у корист заједнице. Осећај забринутости и страха за сопствену безбедност даље води ка радикализовању политичке борбе. Тиме се директно доприноси преласку на реалполитички (клаузевицевски) начин остваривања политичких циљева, јер се културни, економски, социјални и политички интереси свде на само један – опстанак. Ипак, након почетног (доктринарног) приступа у коме је ангажовање војске за реализацију полицијских задатака као што су хапшење, интернација и одржавање јавног реда и мира изазвало вишедеценијску нестабилност (Alderson, 2009: 29, Mackinlay et al., 2008), пракса је промењена. Тако изазвана адаптација политичког система Уједињеног Краљевства на промене (деколонијација, демократизација, једнакост права грађана и сл.) потврдила је чињени-

цу да тврда моћ као средство за постизање циљева више нема пре-судан утицај, а смиривање ситуације и спречавање сецесије дела територије донели су обострано прихватљив политички споразум.

Осим ескалацији овог сукоба, политика је допринела и његовом решавању, с тим што се до решења дошло тек након укључивања свих заинтересованих страна у политички процес, уз међусобно уважавање. Иако се, историјски посматрано, ради о модерном добу, значајна је и чињеница да је било потребно доста времена и жртава са обе стране да би се уочила неефикасност насилних метода, што је коначно и условило другачији приступ у проналажењу решења.

Литература

1. Alderson, A. (2009). *Countering Insurgency*. British Army Field Manual, Volume 1 Part 10.
2. Amos, J. F. et al. (2006). *Counterinsurgency FM 3-24*. Field Manual HQ Department of the Army, Washington, DC.
3. Beggan, D. (2009). Understanding Insurgency Violence: A Quantitative Analysis of the Political Violence in Northern Ireland 1969–1999. *Studies in Conflict & Terrorism*, 32(8): 705-725.
4. Bериша, Н. (2013). Osnovna obeležja političkog nasilja. *Vojno delo*, 65(2): 165-201.
5. Drohan, B. (2017). *Brutality in an Age of Human Rights: Activism and Counterinsurgency at the End of the British Empire*. Cornell University Press, NY.
6. Dupuy, K., Rustad, S. A. (2018). Trends in armed conflicts, 1946–2017, *Conflict trends*, No 05, Peace Research Institute Oslo (PRIO), <https://www.prio.org/publications/11181>. доступан 10.11.2020.
7. Ејдус, Ф. (2017). *Међународна безбедност: теорије, сектори и нивои*. Факултет политичких наука Универзитета у Београду, Београд.
8. Fay, M. T. et al. (1999). *Northern Ireland's Troubles: The human Costs*. Pluto Press in association with the Cost of the Troubles Study, London.
9. Galula, D. (1964). *Counterinsurgency warfare: theory and practice*. Praeger Security International, Westport, Connecticut, London.
10. Goeke-Morey, C. M., et al. (2015). Predictors of Strength of In-Group Identity in Northern Ireland: Impact of Past Sectarian

- Conflict, Relative Deprivation, and Church Attendance. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 25: 283–295.
11. Кутлешкић, В. (2019). О неким моделима за решење статуса Косова и Метохије. *Страни правни живот*, 63 (2): 5–15.
 12. Lord Saville of Newdigate, chairman, Hoyt W., Toohey J. (2015). *Independent report, Report of the Bloody Sunday Inquiry – ‘Saville Report’*, Published by TSO (The Stationery Office), the House of Commons. <https://www.gov.uk/government/publications/report-of-the-bloody-sunday-inquiry>. доступан 23.11.2020. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/279133/0029_i.pdf
 13. Mackinlay, J., Al-Baddawy, A., (2008). *Rethinking COIN*. RAND Corporation. Santa Monica, CA.
 14. Матић, Г. (2016), *Политички деликти – атентат и побуна*. МЦ „Одбрана“, Београд.
 15. McCleery, M. J. (2016). Randall Collins’ forward panic pathway to violence and the 1972 Bloody Sunday killings in Northern Ireland. *British Journal of Politics & International Relations*, 18(4): 966-980.
 16. McGarry, J. (2002). ‘Democracy’ in Northern Ireland: experiments in self-rule from the Protestant Ascendancy to the Good Friday Agreement. *Nations and Nationalism* 8 (4): 451–474.
 17. Милосављевић, С. (1980). *Истраживање политичких појава*. Институт за политичке студије факултета политичких наука, Београд.
 18. Милосављевић, С., Радосављевић, И. (2000). *Основи мето-до-логије политичких наука*. ЈП Службени гласник, Београд.
 19. Потпарић, В., Гвозденовић, И., Павловић, И. (2015). Анализа решавања друштвених конфликта у земљама западне Европе и Балкана. *Војно дело*, 5: 19–56.
 20. Pringle, D. G. (1997). Review article: Objectivity, bias, and insight – recent perspectives by outsiders on the conflict in Northern Ireland. *GeoJournal*, 43(3): 287–291.
 21. Симеуновић, Д. (1989). *Политичко насиље*. Радничка штампа, Београд.
 22. Schwarzmantel, J. J. (2011). *Democracy and Political Violence*. Edinburgh University Press.

The Significance of the Political Dimension of Armed Rebellion on the Example of Northern Ireland

Abstract: *At the beginning of the last century, after several unsuccessful armed uprisings against the central government, insurgents in Ireland realized that the fight with weapons was not enough and united in the political organization Sinn Fein (Irish: Sinn Fein - "We ourselves"), respecting the security grammar (Ejdus, 2017: 30), they managed to determine what was the danger they are fighting against, what was the reference object of security (what was endangered), who was the one who protected security (subject of security) and most importantly what were the means or measures to protect security. The subsequent mobilization of forces at the political level, the expansion and deepening of the conflict led to success, especially for the population in Northern Ireland who bore the brunt during the second thirty-year escalation of the conflict (armed insurgency) in the 20th century.*

The activities of Catholic rebels and Protestant loyalists in the second half of the twentieth century (from 1968 to 1998) confirmed the liberal view that political and economic order reduces tensions between social groups, but also the realistic view that the entire field of security is political, as well as Galula's statement that opposing an insurgency is eighty percent a political and only twenty percent a military struggle (Galula, 1966: 63).

Rebel approach, motives, interests and goals, as well as the conditions (environment) were such that the repression and engagement of the army for the implementation of police tasks such as arrest, internment, maintenance of public order and peace (Alderson, 2009: 29), instead of contributing to solving conflict, in fact contributed to decades of instability. After this, the political segment of internal conflict gained importance because the military (hard) power, as a way of achieving goals (political results), did not have a decisive influence any more.

The weapons that led to success at the strategic (state) level were the processes of political reconciliation, improvement of socio-economic conditions and diplomatic relations with the Republic of Ireland. At the tactical (local) level, these were investments in education, employment, housing and local government reform. So it can be concluded that the political dimension used to have and still has the biggest significance in this and similar conflicts.

Keywords: *politics, rebellion, armed rebellion, insurgency, counterinsurgency.*